

# **Badische Landesbibliothek Karlsruhe**

**Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe**

## **Dan. Stalii Regulae Philosophicae explicatae & Orationes aliquot**

**Stahl, Daniel**

**Jenae, 1662**

Regula III. Omnia quodammodo ex univoco sunt

**urn:nbn:de:bsz:31-102400**

*Omnia quodammodo ex univocò  
fiunt.*

I. Ex VII. Met. c. IX. t. 30. Atqui, inquis, eò locò Græcus textus ita habet; *θεῖον τινα ἀπαντα γίνεται ἐξ ὁμωνύμων*, quod est: *omnia fieri quodammodo ex equivocis.*

II. Verùm sciendum, vocem *ὁμωνύμων* hîc commendam esse pro voce *συωνύμων*, id quod ex ipsa tractatione sive scopò Aristotelis facile est ostendere.

III. Statuebat Plato, universalia esse res extrinsecas hæc sensibilia constitutas, easque perpetuas; tum propter alias causas, tum ut essent exemplaria, quorum imitatione, vel, ut ipse loquebatur, participatione res singulæ generarentur; v. g. speciem humanam esse substantiam separatam à singulis hominibus, æternam, quam vocabat *ἀπαντα θεῖον*, cujus participatione omnia individua humana essent homines & ejusdem speciei.

IV. Hanc doctrinam *locò cit.* impugnans Aristoteles, demonstrat, non opus esse universalibus illis Platonicis ad hoc, ut sint exemplaria in generatione rerum; quandoquidem ut res talis vel talis naturæ sit, ad hoc sufficere ipsum generans, idque in quibusdam evidens esse. Generat enim tale, quale est ipsum, & sic idem specie, ut homo hominem, equus equum, &c. quod certè est dice-

re, quæda  
se. Unde  
tiis separ  
Postmod  
bium tra  
cesse est,  
enim dix  
tum spec  
nivoca il  
in omni  
mit, an  
*ὁμωνύμων*  
ita habe  
essent di  
venient  
busdam  
natura  
*preced.*  
quæque  
ea, quæ  
cupatur  
bii. U  
genitum  
*μωνύμων*  
neretur  
ret, &c.  
enim,  
men p

re, quædam ab univocò generari, perspicuum esse. Unde infert, nihil opus esse ideis sive substantiis separatis, quarum imitatione res generentur. Postmodum autem *Cap seq. IX* inter alia hoc dubium tractat, an omnia fiant ἐξ ὁμωνύμων? Libi necesse est, hoc nomen pro συνωνύμοις accipi. Quia enim dixerat, in nonnullis perspicuum esse, genitum specie cum generante convenire, quod est, univoca illa esse, dissolvit ipse dubium, num ergò in omnibus ita habeat, quod hisce verbis exprimit, an omnia ἐξ ὁμωνύμων generentur? Ubi si ὁμωνύμα sumerentur, ut συνωνύμοις opponuntur, ita haberet dubiũ illud, an omnia fiant ab iis, quæ essent diversæ naturæ & speciei? Quod inconvenientissimum esset, cum jam docuerit, in quibusdam esse perspicuum, ea fieri à rebus ejusdem naturæ sive speciei, & potius everteret ea, quæ *preced. Cap. 1. 28.* contra Platonem disputarat, quæque asserit etiam *seq. 1. 31.* Nam & ibi docet, ea, quæ fiunt, fieri quodammodo ab univocò. occupatus adhuc in expositione modo propositi dubii. Utitur autem & hic voce ὁμωνύμων, asserens, genitum, & id, à quò semen proficiscitur, esse ὁμωνύμων. Quod falsum esse, si ὁμωνύμων opponeretur συνωνύμων, & non potius idem significaret, & per se constat, & ex textu evidens est. Illum enim, qui ex semine generatur, & eum, à quò semen profusum est, univoca esse, quatenus uterque

homo est, nemo negaverit, qui significationem  
vocum non ignorat.

V. Quin Bessarion hisce locis *ὁμόωνων* verit  
*univocum*, quod & in posteriori Alexandri Inter  
pres facit, qui & ipse in priori exponit per id  
*quod est ejusdem nominis rationis que*, quem Peri  
nius quoque secutus est. Apud Averroem quo  
que exponitur per *univocum, conveniens in nomi  
ne & ratione, conveniens secundum formam, per  
simile in specie*. Sed nec alibi in libris Primæ Phi  
losophiæ est inusitatum, vocem *ὁμόωνων* ista  
significatione usurpari, ut vel ex *Lib. I. c. VI. t. 6. &  
c. VII. t. 26.* perspicere est.

VI. Conferendus etiam præfens textus est cum  
*textu 13. Lib. XII. Metaph.* ubi dicitur. *ὅτι ἐκ ἀνάγκης  
ἑκάστου τῶν ζῴων ἑστὶν ἑνὴς οὐσίας, ἡμᾶς ἑκάστης  
ἐκ ἑνὸς ὀνόματος φερέσθαι, ἡμᾶς ἑκάστης  
ἐκ ἑνὸς ὀνόματος φερέσθαι.*

VII. Verùm ad pronunciatum Aristotelicum  
labefactandum multa sunt, quæ ipsarum rerum  
natura suppeditat. Nam I. Fœmina generatur  
ex virò. II. Mulus ex equò. III. Domus, cal  
ceus, &c. ab artifice fiunt. IV. Ex materiâ putre  
scente à Sole generantur animalcula. V. Calor  
non tantùm à calore generatur, sed & per radios  
Solares & per motum. VI. Per eosdem radios, ut  
& ex collisione ignis cum silice generatur ignis.  
VII. In primâ creatione res omnes factæ sunt à  
Deò. In hisce autem omnibus agens, vel id, à  
quò aliquid generatur vel productum est, non est  
se univocum

se univocum  
non est ej  
causa est,  
Omnes ex  
faciunt g  
quæ disti  
nivocò fi

IX. T  
phus, XII  
nibus sen  
ad agens  
ferræ, au  
similis sit  
similes et  
te ejus, q  
candum  
tam, ut f  
miles rec  
animali  
nivocò i

IX. T  
adhibui  
esse inte  
est, non  
rores fia  
virtute  
cendis p  
materiâ

X. A

se univ

se univocum cum re factâ, in apriçò est, quia non est ejusdem speciei aut naturæ. At univoca causa est, quæ specie cum effectu convenit. VIII. Omnes expositores & Græci & Latini, duplicem faciunt generationem, univocam & æquivocam; quæ distinctio nulla esset, si omne, quod fit, ex univocò fieret.

IX. Themistius, ut referunt Augustinus Nicophus, XII. *Metaph. disp. III.* & alii, tribus conditionibus sensum Regulæ coërcet. Primò enim eum ad agens restringit primarium. Unde ut sectio ferræ, aut dolor ex fuste tergo impactò ortus fusti similis sit, necesse non est; sed sufficit, hos effectus similes esse conceptui doloris & sectionis in mente ejus, qui lorò ad verberandum, aut ferrâ ad secandum utitur. Secundò excipit causam remotam, ut sic non requiratur, res primo principio similes reddi. Tertiò, agens per accidens, propter animalia ex putri materiâ genita. Hæc enim ab univocò non generantur.

IX. Testantur iidem, Alexandrum triplicem adhibuisse expositionem. Prima est, Regulam esse intelligendam de iis, quæ verè generantur, id est, non casû aut fortunâ; cum hæc tanquàm errores fiant; deinde de univocatione in formâ vel virtute (quæ verba quid sibi velint, ex inferiùs dicendis perspicietur) & sic animalia genita ex putri materiâ ex simili fieri, saltem virtute.

X. Alia expositio est, esse accipiendam de iis,

DD 3

qua

PARTIS SECUNDÆ

quæ verè generantur, propter animalia ex putrefactione genita & casu facta, & de univocatione in specie specialissimâ vel subalternâ, propter generationem muli ex equo, quâ de re etiam paulo post.

XI. Denique docet Alexander, propositionem in universum omnia complecti, dummodò similitudo spectetur quoad genus, quatenus, si est naturalis, quæ fit, fit ab univocò, quia fit à natura; si est artificialis, fit ab univocò, quia fit ab arte; similiter si est casuale, quia proficiscitur à casu.

XII. Nos, ut rem ipsam explicemus, & argumenta superius in contrarium adducta diluamus, notari volumus, agens univocum, inter quodam mirum & rem productam est similitudo, his fariis dici: Primò absolute, quando specie infimâ conveniunt agens & effectum, sicut patet, cum homo hominem, ignis ignem generat, aut dum ignis quam facit calidam. Etsi enim ignis & caliditas quod ab eò efficitur, non fit penitus ejusdem speciei, cum non efficiatur ignis, tamen forma, per quam ignis calefacit, est ejusdem speciei cum calore, quem producit in aquâ, & per quem aqua formaliter facit calidam, cum & illa sit calor.

XIII. Secundò, secundum quid; idque iterum non unò modò. Primò enim dicitur agens univocum, quod effectus ipsi ratione generis sit similis: quò modò dicendum, mulum ab equo, aut univocò generari. Quanquam enim specie d

ferunt;  
quod A  
at; alii  
XIV.

Interpre  
ra, atque  
pluribus  
gorum,  
videre e  
& Augu  
q. XII.  
XV.

id, quod  
utrumq  
cit aut  
fit, qua  
tantum

XVI  
I. de ge  
Gignit  
aliò, al  
neris a  
mo, au

XVI  
institu  
si cont  
conver  
men in  
non fi

ferm

ferunt, similes tamen in genere proximò sunt, quod Aristoteles VII. Met. t. 28. carere nomine ait; alii *jumentum* esse dicunt.

XIV. Hunc univocationis modum extendunt Interpretes ad remotiora, imò ipsa summa genera, atque adeò nonnulli ad ens, quod analogicè pluribus est commune, latè acceptà voce analogorum, ut *τὴ πρὸς ἐν* quoque complectitur, sicut videre est apud Soncinatem XII. Metaph. q. XIV. & Augustinum Niphum l.c. Javellum VII. Metaph. q. XII.

XV. Nec illud prætereundum putamus, quod id, quod fit, & id, à quò fit, similia sint in eò, quod utrumque est actu. Sicut enim quod aliquid facit aut generat, actu esse debet: ita id, quod ab eò fit, quando factum est, actu est, cum antea esset, tantum potentià, sicuti constat ex Reg. II.

XVI. Insignis pro hac glossà extat textus Lib. I. de generat. & corrupt. scilicet, qui numero est 30. *Gignitur igitur absolute, ait Philosophus, aliud ex alio, atq; ab aliquò actu existente, quod ejus sit generis aut speciei, ut ignis ab igne, aut ab homine homo, aut ab actu: durum enim à non durò fit.*

XVII. Quorum verborum, quod ad nostrum institutum attinet, sensus hic esse videtur: quòd si contingat, ut id, quod fit, & id, à quò fit, non convenient specie, aut genere; convenient tamen in eò, quòd utrumque fit actu, sicut durum, non fit à durò, sed à frigidò, cui simile in eò est, quòd

quòd utrumque sit actu ; sicut durum non fit à durò, sed à frigidò, cui simile in eò est, quòd utrumque sit aliquid actu. Ut enim hoc actu frigidum est : ita durum ab eò habet, quòd actu durum sit.

XIIX. Animalcula à Sole generari, videmus hodiè nonnullis pro figmentò esse. Sed posibile aut concessò, id ita se habere, generatio illa quodammodò univoca dici poterit, quatenus animalcula & Sol conveniunt in naturà corporeà, & fit substantia corporea à substantià corporeà generatur. Quòd referri potest calor per radios Solares aut motum genitus. Sunt enim hæc omnia similia in eò, quòd in subjecto sint, quà ratione omnia accidentia univoca quodammodò dici possunt.

XIX. Imò similitudo & qualiscunque illa univocatio in ratione entis, de quà §. XIV. sicut & in eò, quòd nos §. XV. & seqq. ex Aristotele adduximus, univocalis est, & nunquam non inter effectum & causam efficientem, vel id, quòd fit, & illud, à quò fit, intercedit, atque ita sub eà omnia illa, de quibus in septem prioribus argumentis sermo erat, comprehenduntur.

XX. Aliò modò dicitur univocum, quando inter formam, per quam operatur aliquid, & inter formam productam, similitudo quædam intercedit ; modus tamen essendi minimè idem est : quomodo rerum artefactarum causa univoca est artifex. Efficit enim ædificator domum secundum

cop

conceptum  
qui conce  
fruitur.  
animò suo  
tam ; ingen  
enim dom  
gnis & lap  
stabilatur  
ptus. Qu  
Met. t. 23.  
èz oinias, n  
quodam  
teria expe  
& de fami  
omnium,  
bent, ead

XXI. F  
sta sensu  
les qualita  
rem, sed  
& III. de  
divis ne  
dammodo  
aliquid ex  
ristoteler  
runt.

XXII.  
dammod  
quatenus



conceptum, quem de eâ in mente suâ formavit, qui conceptus similis est formæ domus, quæ exstruitur. Qualem enim structuram efficit, talem animò suò jam ante habet dimensam & exadificatam; ingens tamen intervenit discrimen. Forma enim domus extra mentem est materialis, in lignis & lapidibus consistens; at ea, quæ in mente stabulatur, est sine materiâ, cùm nudus sit conceptus. Quâ de re pulchrè disputat Aristoteles VII. Met. t. 23. ubi dicit; *τρόπον τινὰ τὴν οἰκίαν γίνεσθαι ἐξ οἰκίας, τῆς ἀνθρώπου τὴν ἐχρῶσαν ὕλην, domum quodammodo fieri ex domo, ex eâ scilicet, quæ materie expers est, eam, quæ materiam habet.* Quod & de sanitate à Medicò restitutâ affirmat: imò omnium, quæ arti aut menti suam originem debent, eadem est ratio.

XXI. Referre huc non dubitamus, quòd objecta sensuum in αἰσθητήρια agunt, & in illis similes qualitates producunt, ut color in oculo colorem, sed ἀνθρώπου ὕλης, immaterialem, II. de an. t. 121. & III. de an. t. 138. ubi propterea dicitur *τὸ ὁρῶν θῆν ὡς κερρωμάτηςαι, id quod videt, colore quodammodo delibutum est.* Hi tres modi, quibus aliquid ex univocò fieri dicitur, expressè apud Aristotelem cit. Lib. VII. Metaph. t. 30. & 31. occurrunt.

XXII. Addunt & quartum, quando causa quodammodo similis effectui dicitur ratione virtutis, quatenus in causâ est virtus producendî effectum:

quomodo calor in corpore effectus à motu con-  
fricationis, dicendus est fieri ab univocò, quia in  
motu ab Aristotele dicitur esse calor ; quod non  
verum est formaliter, sed virtutis ratione.

XXIII. Et ad hunc modum, quem & ipse Ari-  
stoteles posuisse videtur, potius quàm ad securum  
similitudinem, quam agens & effectum esse  
in aliquò communi analogò, ut in ratione entis  
de quâ in præcedentibus, participant, cum Tho-  
mâ *p. l. q. IV. z. III.* referendam putamus.

XXIV. Id quoque notandum, expressè Ari-  
stotelem protestari, de iis sibi sermonem non esse  
quæ fiunt per accidens. Non mirum igitur, de-  
mum v.g. alicui esse molestam, licet is, qui eam  
extruxit, minimè fuerit molestus, quod exem-  
plum est Alexandri ex *c. II. Lib. VI. Metaphys.* de-  
sumtum.

XXV. Atque ex hisce quidem ita expositis en-  
dentissimum est, non omnia fieri ab univocò sim-  
pliciter, primò videlicet modò, idque satis de-  
monstrant omnia argumenta §. VII. proposita.

XXVI. Verissimum tamen est, omnia, quæ ge-  
nerantur ex semine, fieri illò modò ab univocò.  
enim à quò semen proficiscitur, est simpliciter  
univocum; nisi tamen adsit aliqua læsio. Quæ con-  
clusio est Averrois *cit. t. 30. Lib. VII. Metaph.* im-  
videtur ipsius sibi esse Aristotelis, idque patet in  
ductione. Generatur enim homo ab homine,  
equus ex equò, sceniculum è sceniculò, &c.

XXVII

XXVI

¶ sola hæc  
ignis ab ig-  
rans & ge-  
est.

XXVII

Quia si la-  
cra univo-  
virò. F

*philos. Ar-  
& Galen*

andem quæ

XXVIII

tur ex un-  
dum qui  
ferè con-

XXX

detur, e-  
cò prim

malia sp-  
essentiã

*taph. t.*

XXXI

it gener-  
modò &

neratio-  
quòd fa-

substan-  
specie

XXVII. Quanquam sanè non id volumus, quæ sola hæc istò modò ab univocò fiant. Nam & ignis ab igne, calor à calore generatur. Ubi generans & genitum prorsus univoca esse, manifestum est.

XXVIII. Additur *ἐὰν μὴ πηρώμα ἦ, nisi sit læsio*: Quia si læsio sit, receditur ab omnimodà & perfectà univocatione. Generatur enim fœmina ex virò. Fœmina autem est *ἄσπερ ἄρπεν πετρωματώδων* Aristoteli *II. de generat. animal. c. III.* ut & Galeno *L. XIV. de usu part. c. VI. & VII.* ob eandemque causam & equus mulum generat.

XXIX. Alia autem omnia, quæ non generantur ex univocò absolute, fieri ex univocò secundùm quid, sive aliis modis superiùs explicatis, satis ferè constat ex dictis,

XXX. Ad primum argumentum §. VII. respondetur, ex mare fœminam fieri tanquàm ex univocò primò modò. Sunt enim mas & fœmina animalia specie infima convenientia, differentia non essentià, sed materià & corporis qualitate, *X. Metaph. t. 25.*

XXXI. Dicitur: Supra §. XXVIII. non habita fuit generatio fœminæ ex virò pro univocà primò modò & simpliciter. Respondetur: Est ista generatio simpliciter univoca, si respiciatur ad hoc, quòd fœmina & vir conveniunt in specie ultimà substantiæ. At si habeatur ratio sexus, in quò specie differunt, sic non sunt dictò modò univoca, &

## PARTIS SECUNDÆ

58  
& hoc supra cum Aristotele spectavimus. Videtur autem potius Aristoteles à simpliciter univocis exclusisse foeminam respectu viri, quia foemina n. foemina, & vir ut vir non sunt univoca, quoniam, hæ voces sexum exprimunt.

XXXII. Secundum, tertium, quartum, & quintum diluta sunt §. XIII. & seqq. Ad sextum: Quartum ad ignem ex collisione ferri & silicis genitum, respondent Augustinus Niphus XII. Met. disp. III. & alii, cum primario generari ex ferro & lapide. Pari ratione dicunt ignem ex radiis Solaribus genitum principale agens agnoscere Solem. Ignis autem, ferrum, silex & Sol, univoca sunt in ratione generis, quod est substantia corporea; item in eò, quòd omnia sunt actu.

XXXIII. Franciscus Suarez disp. Met. XIII. II. disputat, in generatione ignis ex motu, vel etiam per radios Solares, aut animalium, quorum generatio & ipsa Soli tribuitur, vicem causæ particularis supplere authorem naturæ, quem quatenus est ens, esse efficiens creaturarum quodammodo univocam, supra jam fuit assertum. Quod si admittitur, dicamus, potius in ratione substantiæ, & quod est actu, esse causam univocam. Quòd ipsò etiam responsum est ad argumentum septimum.

XXXIV. Non ineptè tamen quis hinc disputaverit, & aliam rationem univocationis hinc posse assignari. Nempe ut res ab artifice fiunt, tanquam

ab agente  
agit, quem  
L. VII. Met.  
fecerat ante  
artificis aut  
amiratur eff  
divinà statu  
à Deò facie  
vocationis  
expositione  
fecisse men  
tes Magist  
Part. I. q. 2.

XXXV.  
responden  
fuerunt, in  
sensu effatu  
rationis in  
nim in eà g  
generans d

Qua

ab agente univocò, & omninò ab eò, quod mente  
 agit, quemadmodum quidem Aristoteles *cit. l. 30.*  
*L. VII. Metaph.* mentem arti conjungit, quod &  
 fecerat antea *in fine textus 22.* quatenus in mente  
 artificis aut alterius agentis est conceptus, quem  
 imiratur effectus, quæ dicitur idea: sic & in mente  
 divinâ statuuntur ideæ, quibus representantur res  
 à Deo faciendæ, ita ut hæc applicanda sit ratio uni-  
 vocationis §. XX. exposita. Et miror, hujus rei in  
 expositione istius propositionis Authores nullam  
 fecisse mentionem. De ideis divinis vide Interpre-  
 tes Magistri sententiarum *in I. D. XXXVI. Thomam*  
*Part. 1. q. XV.* & ibi ejus discipulos.

XXXV. Ad octavum & ultimum quoque quid  
 respondendum sit, ex iis, quæ exposita hactenus  
 fuerunt, in expeditò est. Minimè enim tollit præ-  
 sens effectum Aristotelis distinctionem illam gene-  
 rationis in univocam & æquivocam. Dicitur e-  
 nim in eâ generatio univoca illa tantum, quando  
 generans & genitum sunt univoca primò modò.

Quâ ratione multas generationes uni-  
 vocas non esse, in propatu-  
 lô est.